

**TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF ECONOMICS**

VOLUME 7 / 2024

LABOR ECONOMIC

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

ilmiy elektron jurnali

**LABOR ECONOMICS AND
HUMAN CAPITAL**

scientific electronic journal

2025-yil 4-son

Volume 4, Issue 4, 2025

**MEHNAT IQTISODIYOTI
VA INSON KAPITALI**
ISSN: 3030-3117

LABORECONOMICS.UZ

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

№ 4-2025

**ЭКОНОМИКА ТРУДА И ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ
КАПИТАЛ**

LABOR ECONOMICS AND HUMAN CAPITAL

“Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali” ilmiy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi (OAK) rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 328/3-sonli qarori bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: “Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali” ilmiy maktabi.

Tahririyat manzili:

100066, Toshkent shahri, Islom Karimov ko'chasi, 49 uy

Elektron manzil: ilmiymaktab@gmail.com

Jurnal web-sayti: www.laboreconomics.uz

Bog'lanish uchun telefonlar:

+998998818698

Tahririyat Kengashi raisi:
(Chairman of the Editorial Board)

Abduraxmanov Qalandar Xodjayevich, O'zFA akademigi

Tahririyat Kengashi a'zolari:
(Members of the Editorial Board)

Sharipov Kongratboy Avezimbetovich, t.f.d., prof.
Yusupov Axmadbek Tadjiyevich, i.f.d., prof.
Raifkov Kudratilla Mirsagatovich, i.f.d., prof.
Xalmuradov Rustam Ibragimovich, i.f.d., prof.
Umurzakov Baxodir Xamidovich, i.f.d., prof.
Nazarov Sharofiddin Xakimovich, i.f.d., prof.
Jumayev Nodir Xasiyatovich, i.f.d., prof.
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof.
Zokirova Nodira Kalandarovna, i.f.d., prof.
Xudoyberdiyev Zayniddin Yavkachevich, i.f.d., prof.
Muxiddinov Erkin Madorbekovich, i.f.f.d., (PhD)
Xolmuxammedov Muhsinjon Murodullayevich, i.f.n., dots.
G'oyipnazarov Sanjar Baxodirovich, i.f.d., prof.
Irmatova Aziza Baxramovna, i.f.d., prof.
Shakarov Zafar Gafarovich, i.f.f.d., (PhD)

Jamoatchilik Kengashi a'zolari:
(Community Council members)

Bred Bodenxauzen (AQSh)
Jon Ankor (Buyuk Britaniya)
Odegov Yuriy Gennadevich (Rossiya Federatsiyasi)
Xeynz Miller (AQSh)
Sung Dong Ki (Koreya Respublikasi)
Masato Xivatari (Yaponiya)
Gerxard Feldmayer (Germaniya)
Eko Shri Margianti (Indoneziya)
Ahmed Mohamed Aziz Ismoil (Misr)
Rohana Ngah (Malayziya)
Sharifah Zanniyerah (Malayziya)
Teguh Dartanto (Indoneziya)
Nur Azlinna (Saudiya Arabistoni)
Muhammed Xoliq (Pokiston)
Alisher Dedaxonov (Toshkent)

Mas'ul muharrir (Editor-in-Chief): G'oyipnazarov Sanjar Baxodirovich

Ijrochi muharrir (Executive Editor): Iskandarova Dilafruz Ikrom qizi

Veb-administrator (Web admin): Mamatxo'jayev Otabek

MUNDARIJA (CONTENTS)**MEHNAT BOZORI VA MEHNAT MUNOSABATLARI**

S.B.G'oyipnazarov	<i>Ish bilan bandlik sifatini oshirishning ijtimoiy-iqtisodiy omillari va rivojlanish yo'nalishlari</i>	6-17
S.P.Qurbonov	<i>Ish bilan unumli bandlik darajasini baholashda institutsional, inklyuzivlik va hududiy xususiyatlar</i>	18-29
Z.Y.Juliyev	<i>Preparing Uzbekistan's labour force for WTO integration: risks and policy directions</i>	30-40
Sh.Sh.Iskandarov	<i>Aholi bandligini ta'minlashda oliy ta'lim xizmatlarining vazifalari</i>	41-50
M.A.Jumayeva	<i>Nogironligi bo'lgan shaxslar uchun inklyuziv tadbirkorlik bo'yicha ilmiy tadqiqotlarning bibliometrik tahlili (R dasturi asosida)</i>	51-60

INSON KAPITALI

Sh.V.G'aniyev	<i>Kredit-modul tizimini jahon tendensiyalariga tenglashtirish</i>	61-69
S.R.Xolbayeva	<i>Рост охвата высшим образованием как фактор безработицы</i>	70-82
J.B.Shaymanov B.B.Quvondiqov	<i>Inson kapitali va uning iqtisodiy rivojlanishdagi o'рни...</i>	83-91

INSON TARAQQIYOTI

N.A.Axmedova	<i>Aholi daromadlarini oziq-ovqat xavfsizligiga ta'sirining hozirgi holati tahlili</i>	92-101
A.F.Abdullayev	<i>O'zbekiston axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sektorining rivojlanish holati: 2017-2024 yillar tahlili ...</i>	102-110
D.B.Fayziyeva	<i>Minimal ish haqi siyosatining iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlarini</i>	111-119
J.K.Karimov	<i>Davlat iqtisodiyoti xavfsizligining tuzilmaviy komponentlarini aniqlashga yondashuvlarni ishlab chiqish</i>	120-128
J.K.Karimov	<i>Globalashuv muammolari sharoitida iqtisodiy xavfsizlik indeksini iqtisodiy va matematik modellashtirish</i>	129-139

KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH

S.S.Amirdjanova	<i>Риски и угрозы попадания в бедность среди занятого населения</i>	140-148
------------------------	---	---------

MIGRATSIYA

Z.T.Jumanova J.X.Abdikayumov	<i>Iqtisodiyotga turizmning bevosita ta'sirini tanlanma kuzatuvlar asosida statistik baholash</i>	149-159
---	---	---------

INSON RESURLARINI BOSHQARISH

M.Sh.Axmedov	<i>Korxonalarda KPI orqali ishchilarni rag'batlantirish tizimini takomillashtirish masalalari</i>	160-170
K.A.Ibroximova I.A.Imomov	<i>Mechanisms for improving personnel management in enterprises to enhance financial sustainability</i>	171-183
J.R.Mansurov	<i>Turistik korxonalarda HR texnologiyalarini joriy etishning samaradorlik ko'rsatkichlari</i>	184-194
M.G'.Qaxramonova	<i>Kadrlar qo'nimsizligi darajasini pasaytirishda xorijiy kompaniyalar tajribalaridan O'zbekiston mehnat bozorida foydalanish imkoniyatlari</i>	195-206

TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH

T.Djurayev	<i>Моделирование прогнозирования развития агропромышленного комплекса</i>	207-216
J.I.Islomov	<i>Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini yuritishning yangi yondashuvlari</i>	217-226
N.O.Jumaniyazov S.J.Xudayorova	<i>Xorazm viloyati iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda sanoat tarkibiy o'zgarishlarini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari</i>	227-237
N.O.Jumaniyazov N.Z.Matmuratova	<i>Xorazm viloyati iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda sanoat tarkibiy o'zgarishlarini takomillashtirish strategiyasi</i>	238-247
N.O.Jumaniyazov	<i>Xorazm viloyati iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda sanoat tarkibiy o'zgarishlarini takomillashtirish yo'llari</i>	248-258
U.U.Raxmatullayev	<i>Kichik biznesni eksport salohiyatini oshirish obyektiv zarurati</i>	259-267
T.M.Urakov	<i>O'zbekiston Respublikasi yashil iqtisodiyotda milliy shaffoflik tizimi</i>	268-275

A.A.Shomirov	<i>Iqtisodiyotga qimmatli qog'ozlar bozori orqali portfel investisiyalar jalb qilishning obyektiv zarurligi.....</i>	276-285
A.A.Abduqahorov	<i>Kichik va o'rta biznes subyektlari eksport salohiyatini oshirishda kichik sanoat zonalarining o'rni</i>	286-295

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

ISSN: 3030-3117

<https://laboreconomics.uz/>

AHOLI DAROMADLARINI OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGIGA TA'SIRINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI

Axmedova Nafisa Amirddin qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

katta o'qituvchisi (PhD)

<https://orcid.org/0009-0009-0669-2347>

n.akhmedova@tsue.uz

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekistonda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning takomillashtirish sohasida aholining real umumiy daromadlari, aholi jon boshiga umumiy daromadlarning real o'sish sur'atlari, aholi ixtiyoridagi umumiy daromadlari hajmi tahlil qilingan. Bundan tashqari O'zbekistonda qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish, go'sht narxining oshishiga ta'sir qiluvchi omillar, horijiy mamlakatlardagi go'sht narhlarini tahlili, O'zbekistonda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda go'sht mahsulotlari bilan ta'minlash muammolarini bartaraf etishga qaratilgan harakatlar. Shu bilan bir qatorda mahsulot tannarxini pasaytirishga asoslangan hamda mamlakatimizda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash masalalari ilmiy tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: qishloq xo'jaligi, import, eksport, daromad, oziq-ovqat, aholi, samaradorlik, FAO, JSST, bozor, fermer xo'jaligi, dehqon xo'jaligi, iqtisodiy o'sish, Yevropa, MDH, hajim, korhona, global, omil, dollar, texnologiya, davlat, respublika, chorvachilik, dehqonchilik.

АНАЛИЗ ТЕКУЩЕГО СОСТОЯНИЯ ВЛИЯНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ НА ПРОДОВОЛЬСТВЕННУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ

Ахмедова Нафиса Амирдин кизи

Старший преподаватель (PhD)

Ташкентского государственного экономического университета

Аннотация. В данной статье анализируются реальные совокупные доходы населения, реальные темпы роста совокупных доходов на душу населения и объем совокупных располагаемых доходов населения в сфере повышения продовольственной безопасности в Узбекистане. Кроме того, проводятся работы по модернизации сельского хозяйства Узбекистана, изучению факторов, влияющих на рост цен на мясо, анализу цен на мясо в зарубежных странах, устранению проблем с поставками мясной продукции для обеспечения продовольственной безопасности Узбекистана. Одновременно научно анализировались вопросы снижения себестоимости продукции и обеспечения продовольственной безопасности нашей страны.

Ключевые слова: сельское хозяйство, импорт, экспорт, доход, продовольствие, население, эффективность, FAO, ВОЗ, рынок, ферма, крестьянское хозяйство, экономический рост, Европа, СНГ, объем, предприятие, глобальный, фактор, доллар, технология, государство, республика, животноводство, сельское хозяйство.

ANALYSIS OF THE CURRENT STATUS OF THE IMPACT OF POPULATION INCOME ON FOOD SECURITY

Akhmedova Nafisa Amirddin kizi

Senior Lecturer (PhD) of
Tashkent State University of Economics

Abstract. This article analyzes the real aggregate income of the population, the real growth rate of aggregate income per capita and the volume of total disposable income of the population in the field of improving food security in Uzbekistan. In addition, work is underway to modernize Uzbekistan's agriculture, study the factors influencing rising meat prices, analyze meat prices in foreign countries, and address problems with meat product supplies to ensure food security in Uzbekistan. At the same time, issues of reducing production costs and ensuring food security for our country were scientifically analyzed.

Key words: agriculture, import, export, income, food, population, efficiency, FAO, WHO, market, farm, peasant farm, economic growth, Europe, CIS, volume, enterprise, global, factor, dollar, technology, state, republic, livestock farming, agriculture.

Kirish

O'zbekistonda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning innovatsiyalardan foydalanish asosida jahon xo'jaligi rivojlanishining yangi paradigmasi shakllanmoqda. O'zbekiston ushbu jarayonlarni inkor eta olmaydi va iqtisodiyotning barcha sohalarida, shu jumladan qishloq xo'jaligida innovatsion jarayonlarning faollashuvini ta'minlashi zarur. Ushbu masalalarga O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 8-fevraldagi “O'zbekiston Respublikasida chorvachilik sohasi va uning tarmoqlarini rivojlantirish bo'yicha 2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan dasturni tasdiqlash to'g'risida”gi PQ-120-son qarori, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023 yil 11 sentyabrdagi «O'ZBEKISTON — 2030» Strategiyasi to'g'risidagi PF-158-sonli Farmonlarida alohida e'tibor qaratilgan. Iqtisodiy rivojlanishning innovatsion yo'liga o'tish nafaqat O'zbekiston iqtisodiyotining qishloq xo'jaligi tarmog'ida to'planib qolgan muammolarni, balki ushbu tarmoq oldida turgan asosiy vazifalarni ham hal etish zarurligi bilan bog'liq.

Hozirgi sharoitda innovatsion faoliyat qishloq xo'jaligini rivojlantirishning asosiy omili hisoblanadi. Mazkur omildan imkon qadar ko'proq foydalanish mamlakatimizda agrosanoat majmuining barqaror rivojlanishini ta'minlashning yagona yo'lidir. Ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar jadallashib, jahon iqtisodiyotining globallashuvi kuchayib borayotgan sharoitda mamlakatimiz qisqa muddatda qishloq xo'jaligini rivojlantirishning innovatsion yo'liga jadal o'tishni amalga oshirishi, iqtisodiyotning ushbu strategik ahamiyatga ega bo'lgan tarmog'ini zamon talablariga javob beradigan sifat jihatdan yangi texniktexnologik asosda tiklashi lozim. Aks holda, qishloq xo'jaligi tarmog'i rivojlanishdan ortda qoladi va o'zining raqobatbardoshligini ta'minlay olmaydi.

Qishloq xo'jaligining rivojlanishi eng muhim ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lib kelgan va bundan keyin ham shunday bo'lib qoladi. Chunki, qishloq xo'jaligida ishlab chiqarishning samaradorligi, mamlakatimizning iqtisodiy va

oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, nafaqat qishloq aholisi, balki mamlakatimiz aholisining moddiy farovonligini oshirish bebaho boyligimiz bo'lgan yerimizning unumdorligi, uning sifatini muntazam yaxshilab borish bilan uzviy bog'liqdir. O'zbekiston qishloq xo'jaligi tarmog'ining barqaror rivojlanishi ko'p jihatdan innovatsion faoliyatning samaradorligiga bog'liq. Innovatsiyalarni o'zlashtirish natijasida qishloq xo'jaligida ishlab chiqarish bazasi texnologik, texnik va tashkiliy-iqtisodiy jihatdan yangilanib boradi. Bu esa o'z navbatida, O'zbekistonning jahon bozoriga integratsiyasini kuchaytiradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashni takomillashtirish masalalarini ilmiy-nazariy asoslarini, uni tartibga solish vositalari uzoq xorij olimlaridan J.Addison (2001) Agrar munosabatlarning ilmiy-nazariy asoslarini P.Samuyelson, (1992), qishloq xo'jaligida oziq-ovqat yetishtirishni tartibga solish S.Bryu, K.Makkonnell (1992) va boshqalarning tadqiqotlarida muayyan darajada o'rganligan. Ular tomonidan agrar munosabatlarning keng qamrovli konsepsiyasi shakllantirilgan.

Oziq-ovqat xavfsizligi ta'minlash va rivojlantirish bosqichlari, ularning o'ziga xos xususiyatlari va mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotidagi o'rni MDH olimlaridan Frolov K.V., Gordeyev A.V., Maslennikova (2011), Oziq-ovqat xavfsizligi: xalqaro va ichki jihatlar Balabanov V.S., Borisenko E.N. (2012) va boshqa olimlar ishlarida dehqon xo'jaliklarining rivojlanish tendensiyalari, evolyusiyasi va Oziq-ovqat xavfsizligi ta'minlashni davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirish muammolari tadqiq etilgan.

O'zbekistonda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashni takomillashtirish masalalariga Abulqosimov X.P., Rasulov T.S. Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlar va yo'nalishlarini (2017), Dusmatov B.O. oziq-ovqat xavfsizligi muammolarini (2022), Xo'jageldiyev Ch.P. aholini oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlashni yaxshilashni (2022), Topildiyev S.R. iqtisodiy va oziq-ovqat xavfsizligi muammolarini (2023), “Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda agrar bozorni rivojlantirish masalalarini Ya.E. Aliyev (2020) lar o'z ilmiy tadqiqot ishlarini olib borishgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolaning metodologiyasi ilmiy va tobora ommalashib borayotgan manbalarni tahlil qilishdan boshlab, tarixiylik, tanqidiy, qiyosiy, mantiqiy tahlil, ketma-ketlik, xolislik tamoyillari, respublika yangi iqtisodiy siyosatda izchillik bilan olib borilayotgan islohotlar,

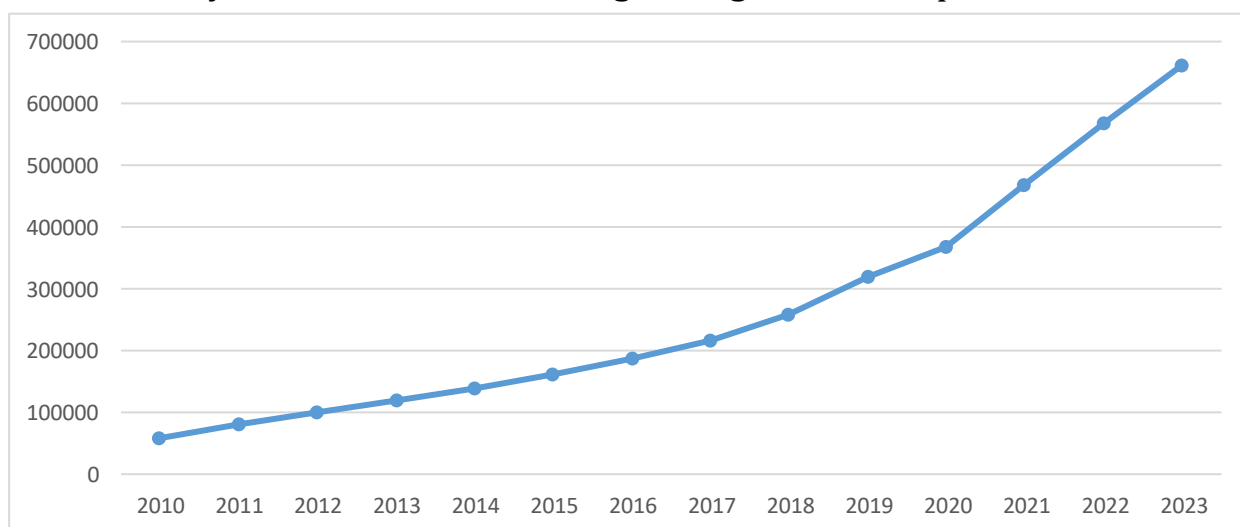
Tadqiqot jarayonida tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, statistik guruhlash, ekspert baholash, ilmiy abstraksiyalash va boshqa usullardan keng foydalanildi.

Tahlil va natijalar

Dunyo iqtisodiyotidagi o'zgarishlarga qaramasdan O'zbekiston nafaqat o'zining oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlabgina qolmay, balki qishloq xo'jaligi

mahsulotlarini eksport qilish orqali boshqa mamlakatlarni oziq-ovqat bilan ta'minlashga ham o'z hissasini qo'shmoqda. Bu holat, ayniqsa, ko'plab xorijiy davlatlar tomonidan qabul qilingan proteksionistik siyosatlar fonida yaqqol namoyon bo'lmoqda.

Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti (FAO), Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JST) va Jahon savdo tashkiloti (JST) qo'shma bayonotlarida global savdo va oziq-ovqat xavfsizligiga tahdid solishi mumkin bo'lgan turli hil xavf xatarlar haqida ogohlantirdilar. Ushbu tashkilotlar oziq-ovqat ishlab chiqarishga oid noaniqliklar eksport cheklovlarini vujudga keltirishi va global bozorlarda tanqislikka olib kelishi mumkinligini ta'kidladilar. Shu bilan birga FAO, JSST va JST ekspertlari, oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talab va taklifi muvozanatining buzilishi narxlarning keskin oshishiga va bozor destabilizatsiyasini oshirishi mumkinligidan ogohlantirmoqdalar.

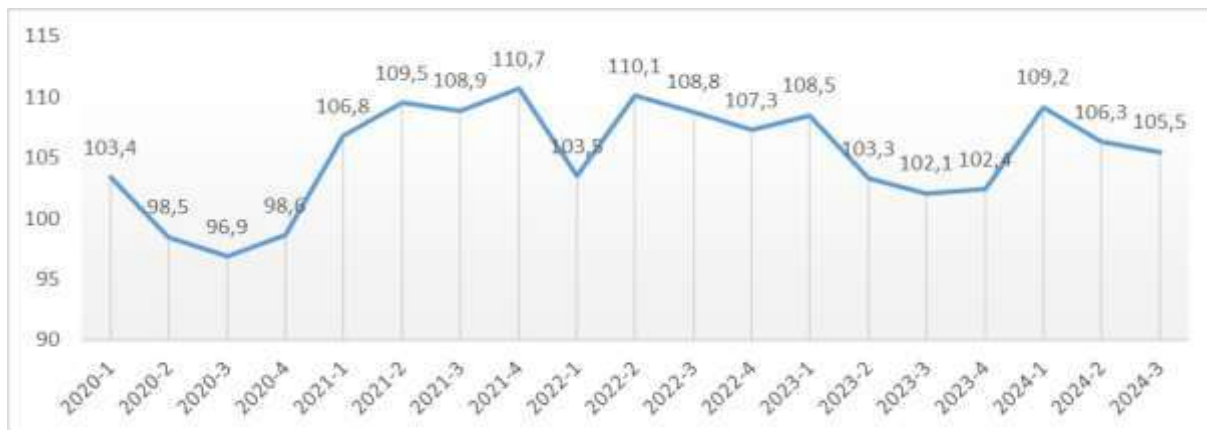
1-rasm. Aholi real umumiy daromadlar hajmi (yillik, mlrd.so'm)¹⁷

O'zbekistonda aholi daromadlari va oziq-ovqat xavfsizligi o'rtasidagi nomutanosiblik sezilarli o'zgarishlarga duch kelmoqda. Iqtisodiy islohotlar natijasida daromadlarning oshishi kuzatilayotgan bo'lsa-da, inflyatsiya va qishloq xo'jaligi mahsulotlarining narxi oshishi tufayli real daromadlar barqaror o'sib borayotganini aytish qiyin. Shu bilan birga, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash maqsadida agrar sohada samaradorlikni oshirish, import va eksport balansini saqlash bo'yicha chora-tadbirlar ko'rilmoqda.

Oziq-ovqat mahsulotlarining yetarliligi va ularga aholining kirish imkoniyati iqtisodiy o'sish darajasi bilan chambarchas bog'liq. Ish haqlarining oshishi, tadbirkorlik faoliyatining kengayishi va subsidiyalar ajratilishi natijasida uy xo'jaliklarining xarid qobiliyati ortib bormoqda. Biroq, ayrim tovarlarning bahosi mavsumiy omillar va tashqi bozordagi vaziyatga bog'liq holda o'zgarib turadi, bu esa oziq-ovqat xavfsizligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

¹⁷ Rasm muallif tomonidan O'zbekiston respublikasi Milliy Statistika Qo'mitasi ma'lumotlari asosida tayyorlandi

1-rasmda koʻrinib turibdiki mamlakatimizda aholining real umumiy daromadlari yildan-yilga barqaror oʻsib borgan. 2010-yildan 2023-yilgacha daromadlar darajasi hajmi qariyb 11 barobarga oshgan. Ayniqsa, 2020-yildan keyin oʻsish surʼati tezlashgan boʻlib, 2021-2023 yillarda sezilarli darajada ortish kuzatilgan. Bu iqtisodiy oʻsish, daromad manbalarining kengayishi va aholi farovonligining oshishiga ijobiy taʼsir koʻrsatadi.

2-rasm. Aholi jon boshiga umumiy daromadlarning real oʻsish surʼatlari (choraklik)¹⁸

2020-yilda pandemiya tufayli daromadlar past boʻlsa-da, keyingi choraklarda sezilarli oʻsish kuzatilgan. 2021-2022-yillarda barqaror oʻsish davom etib, 2022-yil oxiriga kelib 580,9 ming mlrd soʻmga yetgan. 2023-2024-yillarda ham oʻsish surʼati yuqori boʻlib, 2024-yilning 2-choragida 362,4 ming mlrd soʻmga yetgan. Bu aholi daromadlari ortib borayotganini koʻrsatadi.

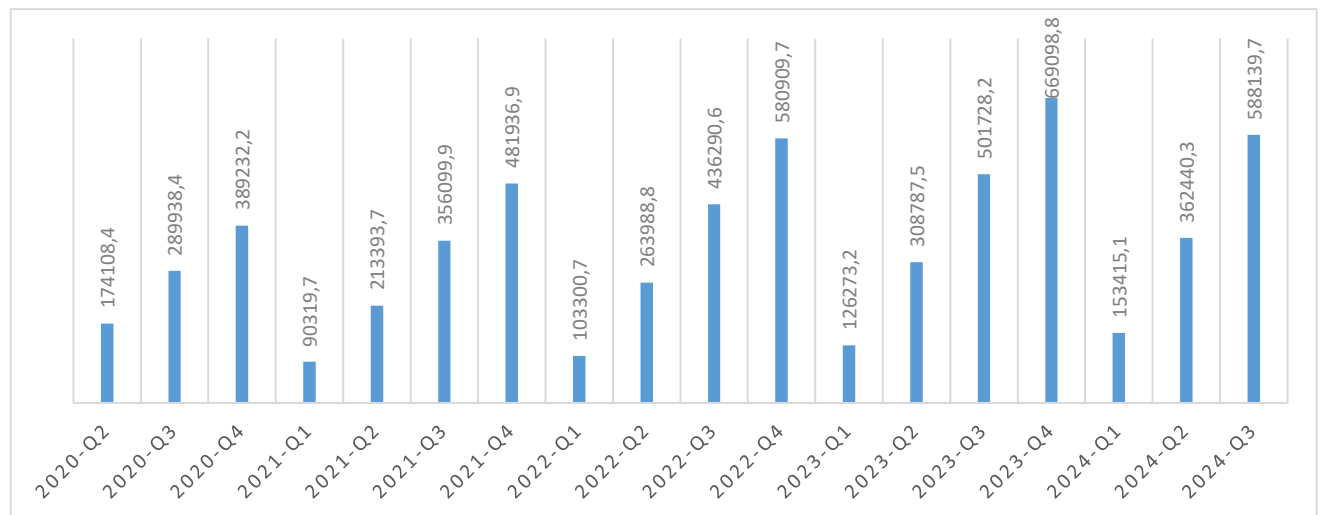
Mamlakatimizda 2020-yilning 2-choragidan 2024-yilning 3-choragigacha boʻlgan davrda aholining ixtiyoridagi umumiy daromadlari hajmi sezilarli oʻsish tendensiyasini namoyon etdi. Ushbu davrda daromadlar hajmi 174,1 mlrd soʻmdan 588,1 mlrd. soʻmgacha oshib, umumiy oʻsish taxminan 3,4 barobarni tashkil qildi. Aholining ixtiyoridagi umumiy daromadlari hajmi 2020-2024 yillarda barqaror oʻsishni namoyish etgani bilan, choraklar boʻyicha oʻzgarishlar mavsumiy tebranishlarni kuzatildi. Ushbu tendensiya davom etadigan boʻlsa, 2024-yilning 4-choragida daromadlar hajmi 700 trillion soʻmdan oshishini kutishimiz mumkin.

Yuqoridagilar bilan birga Oʻzbekistonda ozoq-ovqat xavfsizligini taʼminlashda goʻsht mahsulotlari bilan taʼminlash muammolari mavjud.

Hozirda dunyoda oziq-ovqat mahsulotlari, jumladan qoʻshni davlatlarda goʻsht narxi 10 foizgacha oshgan.

Bugungi kunda Toshkent shahridagi “Eski juva” bozorida saralanmagan 1 kg mol goʻshti 90-100 ming soʻm va 1 kg qoʻy goʻshti 95-110 ming soʻmdan sotilmoqda.

¹⁸ Rasm muallif tomonidan Oʻzbekiston respublikasi Milliy Statistika Qoʻmitasi maʼlumotlari asosida tayyorlandi

3-rasm. Aholi ixtiyoridagi umumiy daromadlari hajmi (choraklik)¹⁹

Supermarketlarda saralangan yoki go'shtning alohida ajratib olingan qismlari 100-110 ming so'mdan sotilmoqda.

Dehqon bozorlarida esa go'sht aholining xarid qobiliyatiga mos ravishda bo'lib-bo'lib sotilishi tashkil etilgan.

Tatqiqotlarimizga ko'ra, Toshkent shahrida arzonlashtirilgan yarmarkalarda o'rtacha 60-65 ming so'mdan sotiladigan go'shtlar 20 foizni, asosiy rastalardagi (80-90 ming so'm) ro'zg'orbop go'shtlar 80-85 foizni hamda suyaksiz go'shtlar hajmi (95-100 ming so'm) 1-2 foizni tashkil etadi.

Joriy yilda 2 mln. 900 ming tonna (tirik vaznda) 2023 yilga nisbatan 103,8 foiz ko'p go'sht yetishtirish kutilmoqda. Go'sht mahsulotlari bilan ta'minlanish (2023 yilda 111,5 foiz), 2024 yilda 115 foizni tashkil etishi ko'tilmoqda. Kishi jon boshiga go'sht va go'sht mahsulotlarining yillik minimal iste'mol talabi 42,8 kg.

2025 yil birinchi yanvar holatiga 1 kg qoramol go'shti Rossiyada 8,2 AQSH doll., Qozog'istonda 7,5 AQSH doll., Qirg'izistonda 6,2 AQSH doll., Tojikistonda 8,6 AQSH doll., Turkiyada 15 AQSH doll., Ozarbayjonda 10,1 AQSH dollarini tashkil etadi. O'zbekistonda 1 kg qoramol go'shtining o'rtacha narxi 6,6 AQSH dollni tashkil etgan.

Tahlillarimizga ko'ra tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida Qozog'istonda 1 kg yetishtirilgan go'sht uchun (tirik vaznda) 200 tengge - 5 296 so'm, qayta ishlashga yo'naltirilgan go'sht uchun 175 tengge - 4 615 so'm subsidiya beriladi.

Shu bilan birga, Qozog'istonda go'sht yo'nalishida mahalliy nasldor buqalar sotib olish uchun 1 boshga 150 ming tengge - 3,9 mln. so'm, go'sht yo'nalishida nasldor sigir sotib olishga 150 ming tengge - 4 mln. so'm, MDH davlatlaridan olib kelingan 1 bosh sigirga 225 ming tengge - 6 mln. so'm, Avstraliya, Shimoliy va Janubiy Amerika hamda Yevropadan import qilinsa 300 ming tengge - 8 mln. so'm subsidiya beriladi. Rossiya Federatsiyasida

¹⁹ Rasm muallif tomonidan O'zbekiston respublikasi Milliy Statistika Qo'mitasi ma'lumotlari asosida tayyorlandi

chorvachilik xo‘jaliklarini qo‘llab-quvvatlash uchun asosiy e‘tibor imtiyozli kreditlar va grantlar berilishiga qaratilgan.

1-jadval

O‘zbekistonda go‘sh t narxining oshishiga ta’sir qiluvchi omillar²⁰.

	Ta’sir etuvchi omillar	Ta’sir etuvchi sabablari
1.	Subsidiya berish tizimi.	O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 3 martdagi PQ-5017-sonli qaroriga muvofiq chorvachilik xo‘jaliklariga o‘z xo‘jaliklarida va aholi xonadonlari bilan birgalikda kooperatsiya usulida yetishtirilib, go‘sh t uchun sotilgan yirik va mayda shoxli mollarning 1 kg tirik vazniga 4 000 va 2 000 so‘m subsidiya berilgan.
2.	Qo‘shilgan qiymat solig‘i .	O‘zbekiston Respublikasining Soliq kodeksiga qo‘shimcha va o‘zgartishlar kiritish to‘g‘risida”gi 2022 yil 5 maydagi O‘zbekiston Respublikasi O‘RQ-767-son Qonuniga ko‘ra 2023 yil 1 yanvargacha go‘sh tni realizatsiya qilish bo‘yicha aylanma, shuningdek import qilinganda qo‘shilgan qiymat solig‘idan ozod qilingan.
3.	Chet davlatlarda naslli qoramollar narxi oshganligi.	Xususan bugungi kunda Yevropa davlatlarida 1 bosh naslli qoramol 3000 AQSH dollar va undan yuqori narxlarda sotilmoqda. 2022 yilda bu ko‘rsatgich 2200 AQSH dollar atrofida bo‘lgan. Yevropadan keltirilayotgan naslli qoramollarni uchun 12 foiz qo‘shilgan qiymat solig‘i (QQS 360 AQSHdollar) to‘lanishi hisobiga narxlarni yanada oshishiga sabab bo‘lmoqda.
4.	Go‘sh t yetishtirish bilan bog‘liq xarajatlarni (ozuqa-yem, elektr energiya, yoqilg‘i moylash materiallari) keskin ortishi.	Toshkent shahriga so‘yish korxonalariga chorva mollarni tirik holda yoki go‘sh tni tashib keltirishda transport xarajatlari 50 foizga oshgan.
5.	Bozorlarda go‘sh tni narxini oshishi.	Toshkent shahridagi ixtisoslashtirilgan so‘yish korxonalarida so‘yilgan go‘sh t va dehqon bozorlarida sotilayotgan go‘sh t narxida 12-15 ming so‘m farq mavjud.

Go‘sh t importi bo‘yicha tahlil etsak yil yakuniga qadar chet davlatlardan jami 70-75 ming tonna qoramol go‘sh t importi kutilmoqda. Joriy yilda 1 mln. 700 ming tonna (tirik vaznda 2 mln. 900 ming tonna) go‘sh t yetishtiriladi.

²⁰ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan

Chetdan import qilingan go'sht hajmi ichki ishlab chiqarishga nisbatan 4 – 4,5 foizni tashkil etadi.

Import qilingan go'shtning 50 foizi qo'shilgan qiymatni ko'paytirish maqsadida qayta ishlashga yo'naltirilib (jami 1675 ta, shundan go'sht yo'nalishida 600 ta), qolgan qismi dehqon bozorlarida tashkil etilgan savdo yarmakalarida aholiga arzonlashtirilgan narxlarda sotilmoqda.

Xulosa va takliflar

Yuqoridagi ma'lumotlarni inobatga olib, quyidagicha yechimga keldik, qishloq xo'jaligida yuqorida ko'rsatib o'tilgan vazifalarni bajarish va uning bozor iqtisodiyoti qonunlari talablari darajasida rivojlanishdan orqada qolmasligi uchun tarmoqda erkin faoliyat ko'rsatish imkoniyatiga ega bo'lgan turli xildagi mulk va mulkchilik shakllarining, ularga asoslangan tadbirkorlik turlari va ular o'rtasidagi erkin bozor munosabatlarining nazariy, uslubiy asoslarini takomillashtirish, investitsiyalarni ko'proq jalb etib, fan-texnika yutuqlarini, yangi texnikalarni, ilg'or texnologiyalarni ishlab chiqarishga joriy etish, aholi daromadlarini umumiy hajmi, doimiy va o'zgaruvchi kapitaldan hamda mehnat resurslaridan qisqa va uzoq muddatlarda to'liq va samarali foydalanish yo'llarini aniq belgilash lozim hamda, barcha xarajatlarni tejash, mehnat unumdorligini yuksaltirish, dehqon va ishchilarni rag'batlantirish tizimini takomillashtirish negizida foyda summasini ko'paytirish yo'llarini asoslangan holda belgilab olish maqsadga muvofiqdir.

Bugungi kunda respublikamizda jami 18 032 ta chorvachilik xo'jaliklari mavjud bo'lib, shundan 7 614 tasi qoramolchilik, 3 263 tasi qo'y va echkichilik, 142 tasi yilqichilik, 52 tasi tuyachilik, 1 163 tasi parrandachilik, 4 829 tasi baliqchilik, 715 tasi asalarichilik va 254 tasi quyunchilik yo'nalishida tashkil etilgan.

Birgina qoramolchilik yo'nalishida 500 boshdan 1 000 boshgacha chorva moli bo'lgan xo'jaliklar soni 256 taga, 1 000 bosh va undan yuqori chorva moli bo'lgan xo'jaliklar soni 136 taga yetdi.

Chorvachilik sohasi va uning tarmoqlarini rivojlantirish mazkur Dasturga ilovada belgilangan maqsadli ko'rsatkichlar va indikatorlarga erishishga asoslanadi.

Dasturda belgilangan vazifalarni amalga oshirish bo'yicha har yili 20 dekabrga qadar kelgusi yilga mo'ljallangan chora-tadbir ishlab chiqiladi va tasdiqlanadi.

Dasturning maqsadli ko'rsatkichlariga erishilishi ustidan Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan monitoring qilib boriladi.

Innovatsion rivojlanish muammolari O'zbekiston uchun alohida dolzarblik kasb etadi, chunki faqatgina yangi resurstejamkor, ilg'or texnologiyalardan keng va samarali foydalangan holda innovatsion rivojlanish atrof-muhitni ekologik toza saqlab qolishni hisobga olgan holda iqtisodiyot barqarorligini jadal sur'atlarda o'sishini ta'minlash lozim.

Zamonaviy texnologiyalarning turli variantlarini taqqoslash natijalari shuni ko'rsatmoqdaki, yerga eng kam ishlov berish, joriy va investitsiyaviy xarajatlarni tejash, tannarxi ancha past bo'lgan mahsulotni ishlab chiqarish va narxlarning bir xil darajasida har bir ekin bo'yicha bir gektar yerdan ko'proq daromadlar olish imkonini beradi. Ammo, texnologiyalarni o'zgartirish – tizimli yondashuvni, an'anaviy texnologiyalardan yangi resursni tejovchi texnologiyalarga o'tishda korxonaning texnologik tizimida yuz beradigan barcha o'zgarishlar haqidagi bilimlarni talab qiluvchi murakkab jarayondir. Shu munosabat bilan qishloq xo'jaligi korxonalarida texnologik va tashkiliy-iqtisodiy innovatsiyalarni joriy etishning jarayonli algoritmlarini ishlab chiqish zarur hamda qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat sohasi ilmiy-tadqiqot institutlarini tashkil qilib unga qishloq xo'jaligidagi barcha inson resurslarini malakasini oshirib borishga jalb qilish kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023 yil 11 sentyabrdagi «O'ZBEKISTON — 2030» Strategiyasi to'g'risidagi PF-158-sonli Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi 2022-2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi PF-60-son Farmoni,
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 26 fevraldagi O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020 — 2030 yillarga mo'ljallangan strategiyasi to'g'risidagi PQ-5009-son Qarori.
4. Addison J., Teixeira P. The Economics of Employment Protection. IZA Discussion Paper October No 381, 2001,-P. 19.
5. Самуэльсон П. Экономика. В.2 т. – М.: МГП «АЛГОН», ВНИИСИ, 1992. 432 с.
6. Брю С., Макконнелл К. Экономикс: принципы, проблемы и политика. В 2 т, пер. с англ. 11-го изд. Т. 1. – М.: «Республика», 1992. -с. 132-175,194-217; Т. 2. - с.156-174,293-310.
7. Abulqosimov H.P. Davlatning iqtisodiy xavfsizligi. – T.: «Akademiya», 2012.
8. Aliev Ya.E. “Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda agrar bozorni rivojlantirish masalalari” Moliya va bank ishi elektron ilmiy jurnali ii son. mart-aprel, 2020 198-b
9. Balabanov V.S., Borisenko E.N. Oziq-ovqat xavfsizligi: xalqaro va ichki jihatlar. – M.: Iqtisodiyot, 2012. – B. 22.
10. Frolov K.V., Gordeev A.V., Maslennikova O.A. va boshqalar. Oziq-ovqat xavfsizligi. 2-bo'lim / - M.: Bilim, 2011-101. b.
11. Topildiev S.R. Agrar munosabatlarni tartibga solish mexanizmini takomillashtirish. - Iqt. fan. dok. ... dis. - T.: «Tipograff» MCHJ. 2023.-70 b.
12. Altiev A.S. Yer resurslaridan foydalanish tizimini tartibga solish muammolari. – T. Fan, 2018. Monografiya -274 b.

13. Tadjibaeva D. Milliy iqtisodiyotda institutsional o'zgarishlar samaradorligini oshirishning nazariy asoslarini takomillashtirish. (O'zbekiston Respublikasi agrar sohasida misolida) Iqt. fan. dok. ... dis. avtoref. - T.: O'zRIIVA, 2020. – 81 b.

14. Rustamova I.B. Agrar soxada innovatsion jarayonlar samaradorligini oshirishning ilmiy uslubiy asoslari. avt. ... i.f.d. T.: 2020. - 77 b.

15. Dusmatov B.O. Milliy iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida agrasanoat ishlab chiqarishda innovatsion infratuzilmani rivojlantirish. avt. ... i.f.d. T.:2022.-53 b.

16. Xo'jageldiev Ch.P. Sug'oriladigan qishloq xo'jaligi yerlari unumdorligini oshirishni rag'batlantirish. avt. ... i.f.d. T.: 2022.-56 b.

17. Topildiev S.R. XXI Asr suv muammosi: O'zbekistonda va markaziy osiyoda bartaraf etish yo'llari. Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil. 2023 yil. 5-son.

Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali

+998 71 239 28 13

Tashkent, Uzbekistan

ilmiymaktab@gmail.com

www.laboreconomics.uz